

Prilog poznavanju ektoparazitske faune ptica NR Hrvatske

M. Žuković-T. Wikerhauser — Zagreb

(Contribution to the study of the ectoparasitic fauna of birds from
Croatia)

Našem zavodu, već od njegovog osnutka, upućuju se na determinaciju, osim parazita domaćih životinja i paraziti najrazličitijih divljih životinja. Tako sakupljen materijal do 1936. god., koji se je odnosio na entoparazite ptica, determinirao je i objavio I. Babić. U suradnji s Institutom za veterinarsko-medicinska istraživanja u Zagrebu zavod je pristupio sustavnoj obradi parazitske faune naše najvažnije lovne divljači, od koje je neka već i obrađena. Tim radovima iskorišten je jedan dio prikupljenog materijala, a znatan dio preostalog sačinjavaju ektoparaziti i u manjem broju entoparaziti divljih ptica. Kako većina tih ptica spada ili u još neobrađenu lovnu divljač ili u druge ekonomski značajne ptice, prišli smo determinaciji tog materijala, ograničivši se zasada na ektoparazite. Entoparazite namjeravamo determinirati kasnije.

Prema literaturi, s obradom ili s determinacijom parazita divljih ptica bavili su se kod nas dosada M. Stossich, N. Nezlöbinski i I. Babić.

Veliku većinu parazita koje smo determinirali, sakupio je K. Igalffy, a manji dio potječe iz različitih izvora (Prirodoslovni muzej u Ljubljani, A. Maštrović i dr.). Ovdje treba spomenuti, da dotični pošiljaoci nisu sakupljali parazite ptica s ciljem, da sakupe sve parazite, koji su mogli invadirati ustrijeljenu pticu, nego samo one, koje su zapazili običnim pregledom. Ptice (osim 2 — *Asio otus* i *Scolopax rusticola* iz NR Slovenije) ustrijeljene su na području NR Hrvatske, a za većinu postoje podaci o mjestu i vremenu ubijanja.

Sve ektoparazite divljih ptica, koji su nam bili na raspolaganju, determinirali smo do vrste, osim jednog primjerka (♀) malofaga sa čavke zlogodnjače (*Coloeus monedula* L.), kojeg smo determinirali

samo do roda. Premda dotični malofag ima morfoloških sličnosti s opisanim vrstama roda *Myrsidea*, koje su utvrđene kod navedene ptice ili njoj srodnih, nismo prema opisima u nama pristupačnoj literaturi mogli sa sigurnošću identificirati vrstu, pogotovo kad smo raspolagali samo s jednom ženkom.

Slijedi popis utvrđenih ektoparazita svrstanih po nosiocima. Nosioci su poredani zoološkim sistemom prema H. F. Witherby, F. C. R. Jourdan, N. F. Ticehurst i B. V. Tucker-u. Determinacije malofaga vršene su po E. Ségu-y-u.

Paraziti označeni s + već su utvrđeni, prema literaturi, kod ptica iste vrste. Sa ○ nisu utvrđeni kod dotične vrste, ali su nađeni kod ptica istog roda. Paraziti označeni s * nisu utvrđeni kod iste vrste, ali su nađeni kod ptica iste porodice. Paraziti s □ nisu do sada nađeni niti kod ptica iz iste porodice.

CORVIDAE

- Corvus corax* L. — vrana gavran
Petrinja, 1. III. 1953.
Philopterus corvi (Linné) +
Corvus cornix L. — vrana siva
Resnik, 20. II. 1949.
Myrsidea picae (Linné, 1758) ○
Degeeriella uncinosa (Nitzsch, 1818) +
Corvus cornix L. — vrana siva
Zdenčina, 24. VI. 1948.
Philopterus corvi (Linné) +
Ornithomyia avicularia Linné, 1761 ○
Coloeus monedula L. — čavka zlogodnjača
Zagreb, februar 1941.
Philopterus guttatus (Nitzsch ap. Burmeister, 1838) +
Coloeus monedula L. — čavka zlogodnjača
..., april 1950.
Myrsidea sp.
Pica pica (L.) — svraka maruša
Kupinečki Kraljevac, 27. III. 1949.
Philopterus corvi (Linné) *
Pica pica (L.) — svraka maruša
Benkovac, 18. II. 1941.
Philopterus corvi (Linné) *
Pica pica (L.) — svraka maruša
Zagreb, 26. VI. 1950.

- Ixodes ricinus* (Linné, 1758)
Colpocephalum flavescens Nitzsch, 1818 □
Degeeriella phlyctopyga (Nitzsch ap. Giebel, 1861) □
- STURNIDAE**
Sturnus vulgaris L. — čvrljak šareni
 Zagreb, 30. VI. 1953.
- ORIOOLIDAE**
Ixodes ricinus (Linné, 1758)
Oriolus oriolus (L.) — vuga zlatna
 Metković, 2. V. 1948.
- FRINGILLIDAE**
Philopterus ornatus (Nitzsch, 1866) +
Emberiza schoeniclus (L.) — strnadica
 močvarica
 Brdovec, 18. I. 1953.
- ALAUDIDAE**
Ricinus fringillae De Geer, 1778 ○
Galerida cristata (L.) — ševa kukuljava
 Metković, 2. V. 1948.
- LANIIDAE**
Philopterus subflavescens (Geoffroy, 1762) +
Lanius collurio L. — svračak rusi
 Metković, ...
- BOMBYCILLIDAE**
Philopterus subflavescens (Geoffroy, 1762) +
Bombycilla garrulus (L.) — kugara svi-
 lorepa
 Zagreb, februar 1944.
- TURDIDAE**
Ricinus bombycillae (Denny, 1842) +
Turdus merula L. — kos crni
 Zagreb, 29. VI. 1945.
- CINCLIDAE**
Ornithomyia avicularia Linné, 1761 +
Cinclus cinclus (L.) — brljak obični
 Papuk, 5. XII. 1953.
- APODIDAE**
Philopterus cincli (Denny, 1842) +
Apus apus (L.) — čiopa crna
 Dugo Selo, 31. V. 1953.
- UPUPIDAE**
Dennyus hirundinis (Linné) +
Apus melba (L.) — čiopa bijela
 Metković, 13. VII. 1948.
- PICIDAE**
Dennyus hirundinis (Linné) ○
Upupa epops L. — pupavac božjak
 Zagreb, 3. VIII. 1944.
- Menopon upupae* Ségny, 1944 +
Degeeriella upupae (Denny, 1842) +
Dryobates medius (L.) — djetao srednji
 Zaprešić, 14. III. 1948.
- Philopterus auritus* (Scopoli, 1763) +

STRIGIDAE

- Bubo bubo* (L.) — sovuljaga buljina
 ...
Strigiphilus heterocerus (Nitzsch, 1861) +
Bubo bubo (L.) — sovuljaga buljina
 Perušić, 20. VII. 1952.
- Ornithomyia avicularia* Linné, 1761 *
Asio otus (L.) — sova utina
 Ilok, ...
- Philopterus cursor* (Nitzsch ap. Burmeister, 1838) +
Asio otus (L.) — sova utina
 Borovnica, 18. X. 1952.
- Ornithomyia avicularia* Linné, 1761 *
Asio flammeus (Pontopp.) — sova mo-
 čvarica
 Lupoglav, 13. III. 1949.
- Ornithomyia avicularia* Linné, 1761 *
Falco peregrinus Tunst. — soko sivi
 Benkovac, 18. II. 1941.
- Philopterus corvi* (Linné) □
Buteo buteo (L.) — škanjac mišar
 Zagreb, ...
- Philopterus platystomus* (Nitzsch ap. Burmeister, 1838) +
Degeeriella fusca (Nitzsch ap. Denny, 1842) +
Accipiter gentilis (L.) — jastreb ko-
 košar
 Zagreb, 1934.
- Laemobothrion circi* (Geoffroy, 1762) *
Milvus migrans (Bodd.) — lunja crn-
 kasta
 Ivanja Rijeka, 25. VIII. 1948.
- Degeeriella fusca* (Nitzsch ap. Denny, 1842) +
Milvus migrans (Bodd.) — lunja crn-
 kasta
 Zagreb, 29. IV. 1950.
- Degeeriella fusca* (Nitzsch ap. Denny, 1842) +
Milvus migrans (Bodd.) — lunja crn-
 kasta
 Zagreb, 1950.
- Laemobothrion circi* (Geoffroy, 1762) +
Milvus migrans (Bodd.) — lunja crn-
 kasta
 Zagreb, 14. VIII. 1952.

- Colpocephalum flavescens* Nitzsch, 1818 ○
Philopterus platystomus (Nitzsch ap. Burmeister, 1838) ○
Degeeriella fusca (Nitzsch ap. Denny, 1842) +
Milvus migrans (Bodd.) — lunja crnkasta
 Zdenčina, 7. IX. 1952.
Laemobothrion circi (Geoffroy, 1762) +
Haliaeetus albicilla (L.) — orao stekavac
 O. Plavnik, 26. X. 1952.
Philopterus platystomus (Nitzsch ap. Burmeister, 1838) *
Esthiopterum quadrioculatum (Nitzsch ap. Giebel, 1861) +
Haliaeetus albicilla (L.) — orao stekavac
 Draganić, 21. VI. 1953.
Esthiopterum quadrioculatum (Nitzsch ap. Giebel, 1861) +
Pernis apivorus (L.) — škanjac osaš
 Novi Dvori, maj 1944.
Philopterus platystomus (Nitzsch ap. Burmeister, 1838) +
Gyps fulvus (Hablizl) — sup bjeloglavi
 O. Plavnik, 24. X. 1952.
Esthiopterum quadrioculatum (Nitzsch ap. Giebel, 1861) *
Platalea leucorodia L. — žličarka bijela
 Mursko Središće, 6. IV. 1949.
Ibidoecus platatae (Denny, 1842) +
Anas platyrhynchos L. — patka divlja
 Ivanja Rijeka, 15. I. 1954.
Trinoton querquedulae (Linné) +
Anas querquedula L. — patka pupčanica
 Metković, 5. III. 1942.
Trinoton querquedulae (Linné) +
Anas acuta L. — patka lastarka
 Crna Mlaka, 14. IX. 1949.
Trinoton querquedulae (Linné) +
Anatoecus icterodes (Nitzsch, 1818) +

PLEGADIDAE

ANATIDAE

- Anaticola anseris* (Linné, 1758) *
Nyroca fuligula (L.) — patka krunata
 Ivanja Rijeka, 5. I. 1949.
Anatoecus icterodes (Nitzsch, 1818) +
Anaticola anseris (Linné, 1758) *
Bucephala clangula (L.) — patka batoglavica
 Crna Mlaka, 11. III. 1953.
Anaticola anseris (Linné, 1758) *
Bucephala clangula (L.) — patka batoglavica
 Ivanja Rijeka, ...
Anatoecus icterodes (Nitzsch, 1818) *
Bucephala clangula (L.) — patka batoglavica
 Crna Mlaka, ...
Trinoton querquedulae (Linné) +
Anaticola anseris (Linné, 1758) *
Podiceps griseigena (Bodd.) — gnjurac
 ridogrli
 Ivanja Rijeka, 30. VIII. 1948.
Pseudomenopon tridens (Nitzsch ap. Burmeister, 1838) ○
Colymbus arcticus L. — plijenor srednji
 Novi Dvori, decembar 1943.
Philopterus colymbinus (Denny, 1842) +
Tringa nebularia (Gunn.) — kovačić
 krivokljuni
 Metković, ...
Colpocephalum affine Nitzsch ap. Giebel,
 1874 ○
Philopterus temporalis (Giebel, 1874) ○
Degeeriella furva (Nitzsch ap. Burmeister,
 1838) +
Scolopax rusticola L. — šljuka bena
 Zagreb, mart 1944.
Philopterus auratus (Nitzsch, 1818) +
Esthiopterum helvolum (Nitzsch ap. Burmeister, 1838) +
Scolopax rusticola L. — šljuka bena
 Smednik, 12. III. 1953.
Ornithomyia avicularia Linné, 1761 □

PODICIPIDAE

COLYMBIDAE

SCOLOPACIDAE

LARIDAE

Larus argentatus Pall. — galeb srebrnasti

Metković, 20. V. 1949.

Philopterus lari (O. Fabricius, 1780) +

TETRAONIDAE

Tetrao urogallus L. — tetrijeb gluhan Smočevi Brijeg, ...

Goniodes tetraonis (Linné) +

Lipeurus (Oxylipeurus) tetraonis (Grube, 1851) +

Lipeurus (Lagopoecus) lyrurus Clay, 1938 +

Tetrao urogallus L. — tetrijeb gluhan ..., 13. IV. 1950.

Goniodes tetraonis (Linné) +

Lipeurus (Oxylipeurus) tetraonis (Grube, 1851) +

Tetrao urogallus L. — tetrijeb gluhan ...

Goniodes tetraonis (Linné) +

PHASIANIDAE

*Alectoris graeca*¹ (Meisner) — jarebica grivnja

Benkovac, oktobar 1940.

Laemobothrion circi (Geoffroy, 1762) □

Esthiopterum quadrioculatum (Nitzsch ap. Giebel, 1861) □

ZAKLJUČAK

Parasiti, determinirani ovim radom, potječu s 55 ptica (39 vrsta iz 23 porodice), koje su ustrijeljene na području NR Hrvatske, osim dvije s područja NR Slovenije.

Utvrđeno je 36 vrsta malofaga, jedan dvokrilac i jedan akar. Svi determinirani malofagi i *Ornithomyia avicularia* po prvi puta su utvrđeni u FNRJ, a *Ixodes ricinus* je po prvi puta kod nas nađen na svraki maruši (*Pica pica*) i čvrljku šarenom (*Sturnus vulgaris*).

Myrsidea picae (Linné, 1758) prema pristupačnoj literaturi prvi put je utvrđen na *Corvus cornix* L.; *Philopterus corvi* (Linné), *Colpocephalum flavescens* Nitzsch, 1818 i *Degeeriella phlyctopyga* (Nitzsch ap. Giebel, 1861) na *Pica pica* (L.); *Ricinus fringillae* De

¹ Malofagi, utvrđeni kod ove ptice, redovno se javljaju kod grabežljivih ptica i dosada nisu utvrđeni kod jarebice grivnje i njoj srodnih ptica. Stoga nije isključeno, da materijal potječe s koje grabežljive ptice, a zamijenjen je prije dostave u zavod.

Geer, 1778 na *Emberiza schoeniclus* (L.); *Dennyus hirundinis* (Linné) na *Apus melba* (L.); *Philopterus corvi* (Linné) na *Falco peregrinus* Tunst.; *Laemobothrion circi* (Geoffroy, 1762) na *Accipiter gentilis* (L.); *Colpocephalum flavescens* Nitzsch, 1818 i *Philopterus platystomus* (Nitzsch ap. Burmeister, 1838) na *Milvus migrans* (Bodd.); *Philopterus platystomus* (Nitzsch ap. Burmeister, 1838) na *Haliaeetus albicilla* (L.); *Esthiopterum quadrioculatum* (Nitzsch ap. Giebel, 1861) na *Gyps fulvus* (Hablizl); *Anaticola anseris* (Linné, 1758) na *Anas acuta* L., *Nyroca fuligula* (L.) i *Bucephala clangula* (L.); *Anatoecus icterodes* (Nitzsch, 1818) na *Bucephala clangula* (L.); *Pseudomenopon tridens* (Nitzsch ap. Burmeister, 1838) na *Podiceps griseigena* (Bodd.); *Colpocephalum affine* Nitzsch ap. Giebel, 1874 i *Philopterus temporalis* (Giebel, 1874) na *Tringa nebularia* (Gunn.); *Laemobothrion circi* (Geoffroy, 1762) i *Esthiopterum quadrioculatum* (Nitzsch ap. Giebel, 1861) na *Alectoris graeca* (Meisner) i *Ornithomyia avicularia* Linné, 1761 na *Corvus cornix* L., *Bubo bubo* (L.), *Asio otus* (L.), *Asio flammeus* (Pontopp.) i *Scolopax rusticola* L.

Neke vrste malofaga nisu se u svim morfološkim osobinama potpuno podudarale s opisima i crtežima u literaturi. Ta morfološka odstupanja nisu bila takova, da bi opravdala pretpostavku, da se radi o novim vrstama i podvrstama.

Iz Zavoda za parasitologiju i nametničke bolesti
Veterinarskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu
(I. Babić)

LITERATURA

1. Babić I.: Parazitički crvi ustanovljeni kod životinja naročito domaćih u Jugoslaviji. Vet. arhiv 3/ 1933, pp. 100—107.
2. Babić I.: Entoparaziti ptica zapadnog dijela države. Vet. arhiv 6/1936, pp. 297—302.
3. Brusina S.: Spomenik, Ptice hrvatsko-srpske. Beograd 1892.
4. Falcoz L.: Faune de France 14, Diptères pupipares. Paris 1926.
5. Neveu-Lemaire M.: Traité d'entomologie médicale et vétérinaire. Paris 1938.
6. Niehammer G.: Handbuch der deutschen Vogelkunde. Leipzig 1937—1942.
7. Séguy E.: Faune de France 43, Insectes ectoparasites (Mallophages, Anoploures, Siphonaptères). Paris 1944.
8. Witherby H. F., Jourdain F. C. R., Ticehurst N. F. i Tucker B. W.: The Handbook of British Birds. London 1941-1952. *Primljeno:* 14. IV. 1955.

SUMMARY

M. Žuković-T. Wikerhauser: **Contribution to the study of the ectoparasitic fauna of birds from Croatia.**

Parasites which are determined in this study were collected on 55 birds (39 species from 23 families). The birds were shot in Croatia, except two which were shot in Slovenia. The parasites were sent to our institute for determination. We ought to mention that the collectors of this material did not collect the parasites in order to find all of them that could have infected the shot bird, but only those which they noticed by the ordinary examination.

We have identified 36 species of biting lice, one fly and one tick. In our country, earlier, few workers studied the parasites of wild birds. Thus, all identified *Mallophaga* and *Ornithomyia avicularia* are for the first time recognised in Yugoslavia, and *Ixodes ricinus* is for the first time found in our country on *Pica pica* and *Sturnus vulgaris*.

Myrsidea picae (Linné, 1758), according to the accessible literature, is for the first time found on *Corvus cornix* L.; *Philopterus corvi* (Linné), *Colpocephalum flavescens* Nitzsch, 1818 and *Degeeriella phlyctopyga* (Nitzsch ap. Giebel, 1864) on *Pica pica* (L.); *Ricinus fringillae* De Geer, 1778 on *Emberiza schoeniclus* (L.); *Dennyus hirundinis* (Linné) on *Apus melba* (L.); *Philopterus corvi* (Linné) on *Falco peregrinus* Tunst.; *Laemobothrion circi* (Geoffroy, 1762) on *Accipiter gentilis* (L.); *Colpocephalum flavescens* Nitzsch, 1818 and *Philopterus platystomus* (Nitzsch ap. Burmeister, 1838) on *Milvus migrans* (Bodd.); *Philopterus platystomus* (Nitzsch ap. Burmeister, 1838) on *Haliaeetus albicilla* (L.); *Esthiopterum quadrioculatum* (Nitzsch ap. Giebel, 1861) on *Gyps fulvus* (Hablizl); *Anaticola anseris* (Linné, 1758) on *Anas acuta* L., *Nyroca fuligula* (L.) and *Bucephala clangula* (L.); *Anatoecus icterodes* (Nitzsch, 1818) on *Bucephala clangula* (L.); *Pseudomenopon tridens* (Nitzsch ap. Burmeister, 1838) on *Podiceps griseigena* (Bodd.); *Colpocephalum affine* Nitzsch ap. Giebel, 1874 and *Philopterus temporalis* (Giebel, 1874) on *Tringa nebularia* (Gunn.); *Laemobothrion circi* (Geoffroy, 1762) and *Esthiopterum quadrioculatum* (Nitzsch ap. Giebel, 1861) on *Alectoris graeca* (Meisner) and *Ornithomyia avicularia* Linné, 1761 on *Corvus cornix* L., *Bubo bubo* (L.), *Asio otus* (L.), *Asio flammeus* (Pontopp.) and *Scolopax rusticola* L.

Since the identified *Mallophaga* of *Alectoris graeca* (Meisner) are regular ectoparasites on rapacious birds and, so far, were never found on this or on any similar bird, it is not impossible that they actually belonged to some rapacious bird and mistakenly were substituted before to be sent to our institute.

In some *Mallophaga* the morphology showed slight differences with descriptions and drawings in the literature. However, these differences were so small that the presumption of having found new species or subspecies did not seem justifiable.

Parasites marked in this paper with + have already been found, according to the literature, on birds of the same species. Those marked with ○ were not found on the same species, but on birds of the same genus. Parasites marked with * were not found on the same species, but only on birds of the same family. Those marked with □ were not found even on birds of the same family.